

Vuosikausia vanhanakin pätevä kalenteri

Aldo Leopold: *Sand Countyn almanakka ja luonnoksia sieltä täältä*. Suom. Tapani Kilpeläinen. niin ja näin 2017.

Muistan hyvin, kuinka Aldo Leopoldin *A Sand County Almanac* teki poikkeuksellisen vaikutuksen jo silloin patinoituneeseen sie-luuni, kun tutustuin siihen 1980-luvulla osana ympäristösosiologian ja -filosofian historian opintojani. Teoksen puhuttelevuus nousi ja nousee kirjoittajan laajasta, asiantuntevasta otteesta aiheeseeseen sekä hänen kyvystään asettua aikansa keskimääräisen ajattelun yläpuolelle, niin korkealle, että sieltä näki myös tulevaan. Almanakka on siis edelleen ajankoh-tainen. Mutta mikä erityisesti pani minut jo tuolloin ahmimaan tekstin alusta loppuun yhden illan ja alkuyön tunteina, on sen detaljeissa asuva omakohtaisuus sekä jopa kaunokirjallinen ansiokkuus.

Sand Countyn almanakka huipentuu Leopoldin omaan ympäristöetiikan teoriaan,

maaetiikkaan (*land ethics*). Maaetiikan ydinajatus on eettisesti merkittävän alueen laajentaminen myös muihin lajeihin ja ekologisiin systeemeihin, itse asiassa koko biosfääriin, eli Leopoldin kielellä maahan. Leopold käyttää manööverinsä työkaluna yhteisön käsitettä. Yhteisön jäsenillä on (myös) moraalista arvoa, eli he tai ne ovat kaikki vähintään moraalisia objekteja, osa myös subjekteja. Kun ”vanhan etiikan” mukaiseen yhteisöön kuuluivat vain ihmisryhmät ja heidän muodostamansa kollektiivit, maaetiikka hyväksyy, eikä vain hyväksy vaan nimenomaan haluaa, yhteisön jäseneksi myös maan. Myös maata voi kohdella väärin tai oikein, eikä vain tarkoituksenmukaisesti tai epätarkoituksenmukaisesti.

Maan kohtelu on oikein tai eettisesti kestävää Leopoldin mukaan, kun teko on oikein, kun se on omiaan ylläpitämään biotillisen yhteisön eheyttä, tasapainoisuutta ja kauneutta, muissa tapauksissa se on väärin.

Ylöskirjaamisensa aikakauteen suhteutettuna maaetiikka edustaa radikaalia ja omaperäistä filosofista ajattelua. Samalla se ehkä jää hieman epämääräisen hahmoiseksi huolelliseen filosofiseen argumentaatioon ja olemassaolevan teoriaperinteen mukana kuljettamiseen tottuneen silmissä.

Tekstistä voi hahmottaa risti-riitojakin. Kun Leopold esimerkiksi näkee luonnossa muitakin kuin taloudellisia arvoja, *ex cathedra*, hän silti perustelee paikoitellen luonnon(olioiden) kunnioittamisen ja sen (niiden) yhteisöön sisällyttämisen tarvetta yhtäältä ekologisella ja toisaalta historiallisella välttämättömyydellä, joista jälkimmäinen käsite viittaa siihen, että eettisesti merkittävän alue näyttäisi joka tapauksessa vähitellen laajenevan. Epäselväksi siis osin jää, perustuuko luonnon tai maan kunnioittamisen vaatimus esimerkiksi sen muista arvoista riippumattomaan itseisarvoon, sittenkin sen käyttöarvoihin, ”moraalihistorisismiin” tai johonkin edellisten yhdelmään.

Ehkä teoksen radikaalius joka tapauksessa vaikutti siihen, että se jäi ilmestyessään vuonna 1949 suhteellisen vähälle huomiolle. Bestselleriksi se ampaisi 1970-luvulla, valtavan ympäristönsuojellisuuden heräämisen vuosikymmenellä. Tietä suuren yleisön käsiin ja sydämiin sille silasivat 1960-luvulla muun muassa sellaiset klassikot kuin Rachel Carsonin *Silent Spring* (1962) ja Albert Schweitzerin elämännäköitöksen filosofian englanninnokset. Ja pian perässä tuli muita vähintään alan standardeiksi, ellei klassikoiksikin päätyneitä filosofisia esityksiä, kuten Peter Singerin *Animal Liberation* (1975) sekä Tom Reganin ja Paul W. Taylorin artikkelit ja kirjat. Eurooppalaisen näkökulman keskusteluun toi Arne Næss ja hänen syväekologiansa. Suomessa alan tutkimuksen eturintamassa olivat tuolloin sosiologit, jotka keskittyivät erityisesti ympäristöliikehdintään.

Sand Countyn suosio ja tenho eivät kuitenkaan lopulta oleet, eivätkä ole, riippuvaisia sen maaetiikka-version koherenttiusdesta, eivätkä sen mahdollisesta teoreettisesta hedelmällisyydestä. Sen sijaan esseekokoelman rehellisyys, sen riveiltä tihkuva itse-eletyn ja -koetun vahva maku ja sen hemingwaymäisen karu, mutta samalla maailmaa pysähdyttävästi kuvantava sanonta sieppaavat selailijankin otteeseensa. Leopold (1887–1948) oli yhdysvaltalainen ekologi, metsänhoitaja, ympäristöaktivisti, kirjailija ja filosofi, mutta ennen kaikkea hän oli luonnon keskellä elänyt luonnonilmiöiden ja -olioiden havainnoitsija. ”Toiset osaavat elää ilman villejä olioita, toiset eivät. Nämä esseet kertovat erään osaamattoman iloista ja dilemmoista.” Näin alkaa *Sand Countyn almanakan* esipuhe, ja sen paremmin kokoelman sisältöä on vaikea kiteyttää.

Platonin *Valtio*, Ciceron *Vanhuudesta* ja Descartesin *Mietskelijä ensimmäisestä filosofiasta* eivät kuulu vain filosofian, vaan myös kirjallisuuden historian kaanoniin. Minusta *Sand Countyn almanakka*

sopisi samaan joukkoon, ja nimenomaan yhdeksi kokonaisuudeksi hahmotettuna. Kaunokirjallinen ote ja tyyli kykenevät usein tuomaan parhaiten esiin ja tekemään oivallettavaksi asioiden ja tekojen eettisesti merkityksellisten piirteiden moninaisuuden, vallankin silloin kun tapojen, traditioiden ja vakiintuneiden teorioiden henkinen ryteikkö jättää osan siitä varjoonsa.

Almanakkaa on luettava lähinnä persoonallisesti ja hyvin kirjoitettuna, inspiroivana klassikkona myös siksi, että ympäristöfilosofia ja -etiikka ovat sitten Leopoldin ja 1970-luvun ”herätyksen” päivien rönsynneet pitkälle ja moheen suuntaan, vaikka monet kysymyksenasettelut toki ovat myös säilyneet, kuten filosofiassa pakkaa aina olla.

Ympäristö- ja eläinetiikan pohjaa on joka tapauksessa haettu niin seuraus-, velvollisuus- kuin hyve-eettisistä perinteistä. Josain vaiheessa juututtiin pyörimään biosentrismi- ja antroposentrismikäsitteiden ympärillä, ja sitten alettiin rakentaa siltoja näiden napojen välille. On myös synnytetty ympäristöestetiikka, ekofeminismi ja erilaisten ympäristötieteiden suuntien tieteenfilosofioita, esimerkkeinä vaikkapa ekologian ja ympäristötauloustieteen käsitteistöä ja tuloksia tarkastelevat tutkimusalat.

Suomessa eläin- ja ympäristöetiikasta ovat viime vuosina kirjoittaneet muun muassa Elisa Aaltola, Leena Viikka, Markku Oksanen ja, tottakai, omaa syväbiosentristä ohjelmaansa julistanut Pentti Linkola.

Sand Countyn almanakan suomentaminen on kulttuuriteko, jonka tyylikkäästä käytännön toteutuksesta pitää taas kerran kiittää Tapani Kilpeläistä. Ainakaan minä tosin en olisi pahastunut, jos kokonaisuuteen olisi sisällytetty lyhyt, almanakan ympäristöfilosofian historiaan asemoiva yhteenveto.

KARI HEINO

Kirjoittaja (VTT) on vapaa tutkija ja toimittaja.

TIEDEKIRJASSA
on Suomen monipuolisin tiede- ja
tietokirjallisuuden
valikoima ja huhtikuussa
myymälässä ja
verkkokaupassa on käynnissä

USKONTO-KAMPANJA
1.4.–28.4.

Tervetuloa edullisille ostoksille!

Snellmaninkatu 13, 00170 Helsinki

www.tiedekirja.fi

<https://www.facebook.com/Tiedekirja/>

Avoinna: ma, ti, to 10.30–17, ke 10.30–18 ja pe 10–16